

Казачков І.О., асистент
асистент кафедри економіки підприємства
Стемпень О.В.
Запорізька державна інженерна академія
ep.zgia@gmail.com

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Казачков І.О., Стемпень О.В. Шляхи забезпечення інноваційного розвитку промислового підприємства. В статті визначено сутність інновацій та узагальнено підходи до їх класифікації. Досліджено основні чинники, що впливають на розвиток інноваційної діяльності промислового підприємства.

Казачков И.О., Стемпень А.В. Пути обеспечения инновационного развития промышленного предприятия. В статье определена сущность инноваций и обобщены подходы к их классификации. Исследованы основные факторы, влияющие на развитие инновационной деятельности промышленного предприятия.

Kazachkov I., Stiempen O. Ways to support an innovative development of industrial enterprise. The essence of innovations is determined and approaches to their classification are generalized in this article. Basic factors that influence on the development of the innovative activity of industrial enterprise are researched.

Вступ. Інноваційний розвиток промислового підприємства сьогодні є однією з головних умов підвищення його конкурентоздатності у довгостроковій перспективі. В ринкових умовах інноваційний процес виступає ключовим фактором розвитку суб'єктів господарювання та запорукою їх успішної діяльності. Однак це, в свою чергу, вимагає формування сприятливих умов для функціонування суб'єктів інноваційної діяльності на вітчизняному та міжнародному ринках, розвитку правового поля в інноваційній сфері тощо інше. Тобто потрібно стимулювати інноваційний розвиток промислових підприємств, активізувати взаємодію між ними та удосконалювати інноваційну інфраструктуру, для чого можна використовувати всю сукупність адміністративних, економічних та організаційних важелів впливу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств присвячена значна кількість праць зарубіжних та вітчизняних вчених, а зокрема: Й. Шумпетера, М. Хучек, Б. Санто, О.І. Амоши, Ю.М. Бажана, Л.М. Борщ, М.П. Денисенка, А.П. Гайдуцького, А.С. Гальчинського, С.В. Герасимова, Н.В. Краснокутської, Н.Б. Кирич, І.І. Лукінова, А.А. Пересади, Я.В. Риженка, О.М. Собко, Р.А. Фатхутдінова, В.Г. Федоренко, Л.І. Федулової та інших. Разом з тим питання наукового обґрунтування ефективної інноваційної діяльності підприємства й досі залишається невирішеним.

Метою статті є визначення та аналіз основних чинників, що впливають на інноваційний розвиток промислового підприємства.

Виклад основного матеріалу. Одним з основних чинників розвитку соціальної та виробничої інфраструктури в довгостроковому періоді є інноваційна діяльність. Поняття «інновація» походить від англійського слова «innovation», що в перекладі означає «введення новацій».

Щодо змісту цього поняття, то у фахівців існують два підходи: широкий та вузький. Класичним широким підходом вважають викладене австрійським економістом Й. Шумпетером («Теорія економічного розвитку», 1912р.) розуміння цього процесу як такого, що включає в себе:

- введення нового товару (товару, з яким не знайомий споживач, або товару нового виду);
- впровадження нового методу виробництва продукції (методу, який раніше не використовувався у цій галузі промисловості);
- відкриття нового ринку, на якому цю галузь промисловості не було представлено;
- завоювання нового джерела сировини та напівфабрикатів;
- впровадження нової організаційної структури в будь-якій галузі [7, с. 159].

Однак більшість економістів одстоюють на позиції вузького підходу. Вони обмежують сферу інновацій науково-технічними та технологічними питаннями. При цьому інновація розглядається як процес застосування нових досягнень науково-технічного прогресу або як результат їх впровадження у вигляді нових методів організації виробництва, продукції, технологій.

Так, на думку Щербань В.М., інновація – це процес доведення наукової ідеї або технічного винаходу до стадії практичного використання, що приносить дохід, а також пов'язані з цим процесом техніко-економічні та інші зміни у соціальному середовищі. Виходячи з цього тлумачення, можна стверджувати, що інновація повинна задовольняти ринковий попит, мати новизну та приносити прибуток виробнику [8, с. 27].

Відповідно до міжнародних стандартів, інновація визначається як остаточний результат інноваційної діяльності, який втілюється у вигляді нового або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», інновації – це новостворені (застосовані) та (або) удосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного та іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1].

Отже, якщо розглядати інновації як прибуткове використання новацій у вигляді нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного чи іншого характеру, то можна запропонувати таку класифікацію інновацій:

1. Товарна інновація – введення нового продукту.

2. Технологічна інновація – введення нового методу виробництва.
3. Ринкова інновація – створення нового ринку товарів або послуг.
4. Маркетингова інновація – освоєння нового джерела постачання сировини або напівфабрикатів.
5. Управлінська інновація – реорганізація структури управління.
6. Соціальна інновація – впровадження заходів щодо поліпшення умов діяльності персоналу.
7. Екологічна інновація – впровадження заходів щодо охорони навколишнього середовища.

Класифікацію інновацій за основними ознаками представлено на рисунку 1.

Рисунок 1 – Класифікація інновацій за ознаками [2, с. 36]

Узагальнену за всіма підходами класифікацію інновацій представлено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Класифікація інновацій [8, с. 27]

Ознака класифікації	Групування інновацій
Результати науково-дослідних розробок	наукові, технічні, технологічні, конструкторські, виробничі, інформаційні
Темпи впровадження	стрибокподібні, швидкі, зростаючі, уповільнені, затухаючі
Масштаб	глобальні, транснаціональні, регіональні, місцеві
Результативність	зростаюча, висока, низька, стабільна
Ефективність	комерційна, бюджетна, економічна

Як бачимо, існує доволі велика кількість класифікаційних ознак, а отже, створення ефективної системи управління інноваційною діяльністю потребує наявності відповідних теоретичних розробок, які уточнювали б понятійний апарат та класифікацію інновацій для кожної окремо взятої галузі промисловості, а у деяких випадках для окремо взятих промислових підприємств.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [1].

На думку Величко В.В., інноваційна діяльність – це комплекс дій, спрямованих на втілення результатів наукових досліджень у нових продуктах, технологіях, устаткуванні, організаційних рішеннях тощо. Вище керівництво компанії має визначити власну інноваційну політику – активну (яка випереджає можливі зміни в галузі чи дії конкурентів) чи реактивну (що реагує на зміни чи дії конкурентів) та стратегію – інноваційного лідера чи послідовника. Від цього залежить організація інноваційної діяльності підприємства, яка може здійснюватися власними підрозділами чи шляхом участі підприємства в наукових організаційних структурах, або ж полягати в отриманні інновацій ззовні [3, с. 124].

На думку Сухораб В.П., інноваційна діяльність промислових підприємств має бути спрямована на виконання таких основних положень:

- зростання рівня доходів та якості життя населення за рахунок створення конкурентоспроможної наукомісткої продукції та розвитку секторів економіки, що покликані формувати людський капітал, зокрема освіти та науки, охорони здоров'я тощо;
- технологічну модернізацію та заміну основних фондів у провідних галузях економіки країни;
- забезпечення ресурсозбереження задля послаблення залежності вітчизняної економіки від імпорту енергетичних та сировинних матеріалів [6, с. 125].

Варто зазначити, що інноваційна діяльність підприємства має позитивний вплив не тільки на кінцеві результати їх господарської діяльності, але й на задоволення постійно зростаючих потреб суспільства. Тобто здійснення

інноваційної діяльності пов'язане як із зростанням обсягів виробництва та реалізації продукції, підвищенням прибутковості та конкурентоспроможності, так і з забезпеченням ринку якісно новими видами продукції.

Найбільшу частку інновацій впроваджують підприємства авіабудування, медичної, суднобудівної, скляної, електротехнічної промисловості, хімічного, сільськогосподарського машинобудування, металургії. Найпоширеніший напрям інноваційної діяльності – оновлення продукції.

Таким чином, гостра потреба у постійному оновленні продукції та технології підштовхує розвиток наукових та проектних розробок, а також підпорядковує виробничу діяльність підприємства до прискорення інноваційних процесів. У свою чергу, необхідність виробництва нової продукції, здатної задовольнити потреби ринку, стає провідним мотивом технологічних нововведень. Інновації об'єднують у собі науку, техніку, підприємство та менеджмент в єдину систему нововведень. Крім техніко-технологічної сфери, вони охоплюють збут, договірну діяльність, аналітичну роботу на ринку профільної й суміжної продукції. В їхньому виході за межі виробничої системи підприємства, у залученні до них нововведень фінансового менеджменту, збуту, маркетингу, організації й управління персоналом та інших аспектів діяльності, вбачається якісно новий перехід до ринкового інноваційного циклу.

Чинник, як причина певного явища, що перебуває у безпосередньому логічному зв'язку із його наслідком, впливає на результативність інноваційної діяльності промислових підприємств. Для формування заходів із підтримки вітчизняної інноваційної сфери, потрібно насамперед, дослідити чинники, які позитивно та негативно впливають на інноваційну діяльність промислових підприємств. Виокремлення та аналіз таких чинників дадуть змогу визначити пріоритетні напрями підвищення результативності роботи інноваційних структур.

Перелік чинників, що позитивно чи негативно впливають на інноваційну діяльність представлено на рисунку 2.

Узагальнюючи наведений перелік зазначимо, що на сьогодні в Україні функціонує державна політика, сформована на низько технологічній основі. В доповнення до незрілого ринкового середовища виникають такі явища як недосконалість (фактично, відсутність) стратегічного інноваційного менеджменту, недостатність інституційного забезпечення інноваційної діяльності, відсутність попиту на інновації та практики мотивації учасників інноваційних процесів. Позитивно на інноваційну діяльність впливають форми власності, територіальний чинник, мікросистема інноваційної інфраструктури, наявність інноваційних дослідницьких установ та глобалізаційні процеси (рисунок 2).

Як видно з рисунка 2, відсутність стимулювання інноваційної діяльності належить до техніко-економічних чинників та негативно впливає на розвиток інноваційної діяльності. Це відбувається незважаючи на те, що певні стимуляційні заходи знаходяться у розпорядженні як підприємств, так і державних органів влади (на державному рівні стимулювання інноваційної

діяльності належить до стратегічних напрямів розвитку, про що зазначено у низці законодавчих актів).

Рисунок 2 – Чинники впливу на інноваційну діяльність [5, с.272]

Процес інноваційного розвитку необхідно, насамперед, розглядати з позицій конкретного підприємства, що здійснює інноваційно-орієнтовану господарську діяльність (виробничо-збутову) у взаємодії з постачальниками вихідної сировини та матеріалів, конкурентами, торговими і збутовими посередниками, споживачами і т.п., у конкретних економічних, політичних, екологічних, правових та інших умовах.

При цьому підприємство, що обрало інноваційний шлях розвитку,

повинно дотримуватися таких принципів:

- *адаптивності* – прагнення до підтримання певного балансу зовнішніх та внутрішніх можливостей розвитку (внутрішніх спонукальних мотивів діяльності підприємства, і зовнішніх, що генеруються ринковим середовищем);
- *динамічності* – динамічне приведення у відповідність цілей і спонукальних мотивів (стимулів) діяльності підприємства (у тому числі його власників, менеджерів, фахівців, працівників);
- *самоорганізації* – самостійне забезпечення підтримки умов функціонування в сфері обміну ресурсами (інформаційними, матеріальними, фінансовими) між елементами виробничо-збутової системи підприємства, а також між підприємством і зовнішнім середовищем;
- *саморегуляції* – коригування системи управління інноваційно-орієнтованою виробничо-збутовою діяльністю підприємства відповідно до змін умов функціонування;
- *саморозвитку* – самостійне забезпечення умов тривалого виживання та розвитку підприємства на основі розроблення, створення і просування інновацій на ринок (відповідно до його місії та прийнятої системи мотивації діяльності) [4, с.45].

У загальному вигляді перехід суб'єкта господарювання на інноваційний шлях розвитку дозволить йому:

- адаптуватися до змін умов господарювання;
- підвищити якість продукції та повніше задовольняти запити споживачів;
- застосовувати цінові стратегії «зняття вершків»;
- підтримувати високу ефективність виробництва та збуту продукції;
- зміцнити фінансовий стан;
- посилити імідж продукції та товаровиробника;
- зміцнити партнерські зв'язки (зі споживачами, постачальниками, посередниками, кредитно-фінансовими установами тощо);
- удосконалити організаційну структуру підприємства;
- підвищити рівень кваліфікації персоналу;
- підвищити результативність діяльності в цілому.

Таким чином, розвиток інноваційної діяльності має важливе значення для сучасного підприємства. Для забезпечення інноваційного розвитку суб'єкта господарювання необхідно сформулювати комплекс заходів з нейтралізації впливу чинників, які негативно позначаються на інноваційному процесі та заходів щодо підсилення дії тих чинників, що впливають на інноваційний процес позитивно.

Висновки.

1. Інноваційний шлях розвитку – єдиний можливий напрямок забезпечення конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах. Тож з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світових ринках збуту та з огляду на сировинне спрямування експорту українських товаровиробників необхідними є швидка переорієнтація на нові технології та поступове оновлення основних виробничих фондів підприємств.

2. Зростання обсягів фінансування інноваційної сфери повинно супроводжуватися розробкою власних інноваційних проектів з подальшим їх впровадженням, а не зводиться до безрезультатного витрачання коштів.

3. Держава повинна сприяти зацікавленості підприємств у впровадженні інновацій шляхом створення відповідних умов – чітке законодавче регулювання інноваційної діяльності, надання «податкових канікул» для підприємств, державне фінансування тощо.

4. Необхідною умовою переходу на інноваційний шлях розвитку є затвердження на державному рівні плану фінансування інноваційного сектору економіки з чітким розмежуванням обсягів фінансування за окремими видами інноваційної діяльності.

Список літератури:

1. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 4 липня 2002 р. № 40-IV. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

2. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К. : КНЕУ, 2003. – 394 с.

3. Величко В.В. Економіка підприємства : навч. посіб. / В.В. Величко. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 169 с.

4. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент : підручник / С.М. Ілляшенко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2010. – 334 с.

5. Маслак О.О. Чинники впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств / О.О. Маслак, К.О. Дорошкевич, М.М. Вороновська // НУ "Львівська політехніка". Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – № 22(8). – С. 269-274.

6. Сухораб В.П. Тенденція розвитку та система регулювання інноваційної діяльності підприємств / В.П. Сухораб // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – Т. 3, № 5. – С. 124-127.

7. Шумпетер И. Теория экономического развития / И. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 314 с.

8. Щербань В.М. Товарна інноваційна політика : навчальний посібник / В.М. Щербань, Л.Д. Козубенко. – К. : Кондор, 2006. – 400 с.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, потенціал, процес, розвиток, конкурентоспроможність.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, потенциал, процесс, развитие, конкурентоспособность.

Keywords: innovation, innovative activity, potential, process, progress, competitiveness.

Надійшла до редакції 18.03.2013 р.